

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Рівне – 2013

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 1 - Рівне: РДГУ, 2013 – 203 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім.

Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна - доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович - доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна - доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29 листопада 2013 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

Когнітивний компонент вміщує вміння використовувати стилістичні засоби тієї чи іншої мови в рецептивній та продуктивній діяльності, вміння співвідносити інтенції, мотиви, запрограмовані смисли зі способами їх об'єктивізації в тексті, в рецептивній чи продуктивній діяльності, вміння спілкуватися, уникаючи етнічних стереотипів, вміння акультураційної включеності, вміння перетворювати ідеалізовану самоконцепцію в концепцію соціальної дії, вміння переглядати інтерпретацію подій та ситуацій спілкування людей відповідно до власних цілей та змінних ситуативних вимог.

До емотивного компоненту включені: вміння передавати певну інформацію на оцінювальному рівні, тобто вміння здійснювати глибокий психологічний аналіз вербальних і невербальних відтінків мовлення співрозмовника, вміння здійснювати «самовираження», вміння презентації партнерові власної інтерпретації своєї особистості.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши існуючі в психологічній літературі моделі комунікативних здібностей фахівців різних сфер діяльності, ми описали власну модель комунікативних здібностей студента - філолога, що детермінуватиме побудову розвивальної програми з метою розвитку таких здібностей у майбутнього фахівця-філолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенедиктов Б.А. Психология овладения вторым языком / Б.А.Бенедиктов // Психологический журнал. – 1982. - № 3. – С.55-68.
2. Коваленко А.Б. Психология розуміння творчих задач: дис. ... доктора психол. наук зі спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / А.Б. Коваленко. – К., 2000. – 395с.
3. Якимчук Ю.В. Психологічні особливості інтенсифікації розвитку комунікативних здібностей майбутніх фахівців міжнародних відносин: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Якимчук Ю.В. – Хмельницький, 2008. – 221 с.

Резюме. В статті досліджені особливості моделі комунікативних способностей студента-філолога.

Ключевые слова: модель комунікативних способностей, комунікативная деятельность.

Summary. Features of the model of communicative abilities of student – philologist are examined in the article.

УДК 159.923.-057.19

О.В.РУДЮК

ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПЕРЕЖИВАННЯ БЕЗРОБІТНИМИ ПРОФЕСІЙНИХ КРИЗ

Резюме. Статтю присвячено аналізу концептуальних підходів до розуміння сутності феномену ідентичності як психологічної основи і механізму детермінації конструктивного переживання професійної кризи у молодих безробітних. Показано роль професійної ідентичності у процесах особистісної інтеграції і підтримання почуття суб'єктивної психологічної рівноваги в ситуації їх професійного виключення.

Ключові слова: професійна криза, професійна ідентичність, переживання професійної кризи, безробіття.

Постановка проблеми. Буття людини відбувається в багатокомпетентній і складно організованій реальності, яка має суб'єктивну і об'єктивну складові. Вступаючи у взаємодію із соціумом, людина потрапляє в реальність, основою якої виступає сім'я і предметне середовище. З часом межі організованої реальності розширюються, одним з основних її компонентів стає загальноосвітня, згодом професійна школа, а в подальшому сфера професійної діяльності. Ці компоненти буття людини виступають об'єктивними культурно-історичними та соціально-економічними умовами розвитку особистості і забезпечують основу для формування її суб'єктивно-психологічного змісту, соціального та персонального ідентифікаційного простору.

В складні періоди суспільного розвитку різні компоненти зовнішніх умов мають різну динаміку і трансформуються в різному темпі, наприклад, радикальні зміни вітчизняного ринку праці і академічний консерватизм системи освіти, швидкі темпи інформатизації сучасного суспільства і низькі темпи зміни програм підготовки спеціалістів, що, в свою чергу, закономірно впливає на традиційні, культурно-історичні особливості розвитку особистості, детермінує характер і динаміку її професійного становлення. Особливо випукло проявляється цей дисбаланс в ситуації тотального безробіття, коли непродумана політика підготовки молодих фахівців неліквідних спеціальностей призводить до появи величезної армії молодих безробітних.

Професійна школа повільно реагує на зміну ситуації на ринку робочої сили, наслідком чого є підготовка не спеціалістів, а потенційних безробітних. Ситуація поглиблюється тим, що володіючи оптимумом фізичної енергії, прагненням до швидкої самореалізації, самоствердження, молоді спеціалісти із-за відсутності необхідного професійного і соціального досвіду виявляються „зайвими” на сучасному ринку праці. Це, в свою чергу, формує „сприятливе” середовище для появи цілої низки проблем соціального і психологічного характеру: духовної і професійно-кваліфікаційної деградації частини молоді, що виражається у депрофесіоналізації, відчуженні у формі девіацій, утриманських настанов, професійному маргіналізмі, неконструктивному переживанні професійних криз.

Невизначеність соціально-професійного вибору, низькі стартові можливості професійної мобільності, негарантований характер зайнятості – все це в комплексі провокує появу ризиків і загроз не лише для особистісної безпеки молоді людини на рівні її індивідуального функціонування, але і ставить під загрозу перспективу розвитку держави взагалі. У зв'язку з цим актуалізується потреба в ефективних механізмах і технологіях їх нівелювання, перш за все, на суб'єктивному, особистісному рівні. Розуміння психологічних умов і закономірностей конструктивного переживання негативних соціально-психологічних наслідків безробіття неможливе без концептуальної розробки релевантних даному феномену психологічних понять. На нашу думку, психологічною категорією, здатною охопити увесь феноменологічний простір даної проблеми, виступає поняття *професійної ідентичності*, концептуальний потенціал якого здатний забезпечити реконструкцію не лише суб'єктивно-психологічного простору безробітних в ситуації професійного виключення, але і пояснити психологічні закономірності конструктивного переживання його негативних наслідків. Таким чином, **метою**

дослідження виступає аналіз змістових компонентів професійної ідентичності як психологічної основи і механізму детермінації конструктивного переживання професійної кризи у молодих безробітних.

Виклад основного матеріалу. Професійна криза – частина життєвого шляху особистості, тому для аналізу її конструктивного переживання потрібні поняття, які співвідносяться не з окремими ситуаціями, а з життям у цілому; не з окремими характеристиками емоційно-регулятивної сфери особистості, а з її цілісною представленістю у формі системно-динамічного, інтегрального утворення. Тому логіка концептуальної розробки заявленої проблеми передбачає визначення комплексу найбільш прогностичних психологічних предикторів, що детермінують результативні показники переживання безробітними професійних криз. Найбільш змістовним дифініційним еквівалентом для фіксації процесів, які розгортаються у площині суб'єктивно-сислової активності суб'єктів професійного виключення, виступає поняття *ідентичності*, відтак розглянемо сучасний стан висвітлення задекларованої проблеми у психологічних дослідженнях.

У психологічному відношенні всі різновиди професійних криз, і професійна криза у молодих безробітних в ситуації професійного виключення у тому числі, – це криза ідентичності особистості, яка постає перед необхідністю переідентифікації і нового особистісного вибору [5; с. 44].

Ідентичність виступає одним із найбільш затребуваних понять психологічної науки, особливо в аспекті наукової рефлексії особистісної проблематики. Тому для нас важливим буде наукова „асиміляція” поняття *ідентичності* у площину теоретико-концептуальної розробки проблеми переживання професійної кризи, адже змістовне і глибоке розуміння особистісно-сислових механізмів детермінації процесів, що розгортаються у просторі смислодіяльній активності суб'єктів професійного виключення, неможливе без залучення його пояснювального потенціалу.

Рамки даної статті обмежують можливості системного психологічного аналізу феномену *ідентичності* у всій його повноті і багатоманітності, тому ми розглянемо лише той аспект його онтологічної представленості, що репрезентує сутнісні характеристики у площині професійно-трудова активності особистості, власне *професійну ідентичність*. Спробуємо науково експлікувати і змістовно конкретизувати ті аспекти феноменологічної представленості даного поняття, які забезпечать можливості його використання у річизі вирішення актуальної для нас проблеми.

Професійна ідентичність – це результат професійного самовизначення, персоналізації і самоорганізації, що проявляється в усвідомленні себе представником певної професії і професійної спільноти, певна міра ототожнення-диференціації себе зі Справою та Іншими, яка проявляється у когнітивно-емоційно-поведінкових самоописах „Я” [10; с. 99]; це завжди продукт особистісного вибору у відповідності зі своїми здібностями, схильностями, духовними потребами, коли професія виступає як спосіб самореалізації, ментальна і соціально-психологічна відповідність особистості внутрішній суті своєї професії [5; с. 53].

Для більш чіткої диференціації змістових відтінків даного феномену Л.Б. Шнейдер навіть пропонує спеціальне поняття – *професійна самоідентичність* [10]. Професійна самоідентичність – це не лише усвідомлення своєї тотожності з професійною спільнотою, але і її оцінка, психологічна значимість членства в ній, своєрідна металність, відчуття власної професійної компетентності, самостійності і самоефективності, тобто переживання своєї професійної цілісності і визначеності „Я”.

У професійно самоідентичної особистості професійно диференціюючі ознаки стають менш очевидними, набувають афективного забарвлення і проявляються у професійних цінностях. Така особистість не лише володіє спеціальними професійними знаннями і вміннями, але і виробляє систему професійно-моральної самооцінки, визначається у своїх професійних позиціях. Корелятом даної форми самореференції виступає рефлексія [10; с. 103].

Професійну ідентичність можна формувати, а професійна самоідентичність досягається; можна забезпечити чистоту зовнішніх джерел формування професійної ідентичності, але неможливо сформувати професійну самоідентичність, можна лише забезпечити умови для її набуття [10; с. 101–102].

У вітчизняній психологічній науці традиційно робиться акцент не стільки на зовнішніх аспектах ідентичності, скільки на внутрішньому „Я”. У цьому контексті М.А. Ліпкіна і М.Г. Ярошевський зазначають, що у найглибших структурах внутрішнього „Я” осідає найбільш значимий досвід особистості, її минуле. Так само глибоко пронизують особистість переживання, пов'язані з майбутнім – найближчим і більш віддаленим. У ній завжди закладений „проект” самореалізації, віра в те, що її духовний потенціал не вичерпаний [4].

Професійна ідентичність, у розумінні Л.Б. Шнейдер, не зводиться лише до формальної професійної самопрезентації, а репрезентує собою неформальну, сислову, суб'єктивну частину континууму особистісно-професійної активності [10; с. 93–99]. З нею погоджується Н.С. Пряжников, який визначає професійну ідентичність як самостійне і усвідомлене володіння смислами виконуваної роботи [6; с. 78–79].

Професійна ідентичність – сукупність всіх ситуацій вільного самовираження і відповідального вибору в оволодінні смислами професійної майстерності. Важливо відмітити, що критерій успішності досягнення професійної ідентичності в більшій мірі інтернальний, ніж критерій успішності кар'єрних перспектив [10; с. 121].

На думку Л.І. Воробйової і Т.В. Снегірьової, сислова реальність виступає своєрідною матрицею, яка структурує психологічний досвід особистості. Автори зазначають, що життя в цілому – це процес перманентного осмислення життєвих необхідностей особистості [2; с. 10]. Слід зазначити, що ідентичність пояснюється і як почуття, і як сума знань про себе, і як поведінкова єдність, тобто вона виступає як складний інтегративний феномен.

Ми виходимо з того, що ідентичність є синтезом всіх характеристик людини в унікальну структуру, присвоєння і зміна (переструктурування) якої відбувається в результаті суб'єктивної прагматичної орієнтації у мінливому середовищі.

Отже, опис змісту ідентичності припускає його проникнення на всі рівні соціально-психологічної і суб'єктивно-психологічної реальності. Саме у цій якості ідентичність виступає ядром функціональних і сислових утворень особистості.

Т.М. Буйкас зазначає, що почуття ідентичності повинне стати фактом свідомості, тобто повинне бути якимось відрефлексоване і осмислене суб'єктом. Оволодіння цим почуттям стане базовою передумовою формування внутрішньої єдності особистості, єдиного ціннісно-сислового простору суб'єкта і цілісного образу „Я” [1].

Ця властивість самосвідомості забезпечує інтегральну єдність всіх компонентів цілісного „Я”, виявляючи тим самим свою регулятивну функцію. Така думка знаходить своє відображення у запропонованій О.П. Ермолаєвою циклічній моделі професіогенезу [3]. У неї професійна ідентичність виступає як провідний фактор психоєкологічного благополуччя, який формує відчуття стабільності, безпечності оточуючого світу і впевненості у своїх силах [5; с. 45].

Б. Шефер і Б. Шледер зазначають, що в об'єктивному сенсі головна функція ідентичності полягає у забезпеченні стабільності, тоді як у суб'єктивному аспекті ідентичності заключається джерело змін і варіацій [9].

Л.М. Путілова приводить думку, що антропологічні критерії індивідуальної ідентичності продукують фізичні і ментальні процеси самозбереження, саморегуляції, самосвідомості і самопізнання [7; с. 7].

Е.Н. Харламенкова і Т.О. Нікуліна визначають ідентифікацію як одну з форм захисних механізмів, яка виникає на фоні перманентного усвідомлення власної позиції суб'єкта у подоланні зовнішніх і внутрішніх протиріч. Ідентифікація надає суб'єкту час для конструктивного вирішення цих протиріч і створює передумови для найбільш продуктивного виходу зі складних життєвих ситуацій [8; с. 25–27].

Ці сентенції є важливими у розумінні тих базових особистісних механізмів, які детермінують процеси успішної професійної ідентифікації не лише в умовах відносної стабільності, але і в ситуаціях зміни траєкторії особистісно-професійного розвитку, наприклад, професійного виключення (безробіття).

Реалізація задекларованого принципу виводить нас на проблему ідентичності як базової особистісно-сислової детермінанти реалізації найважливіших життєвих відношень особистості. Її сутнісна природа найбільш яскраво виявляється у моменти порушення балансу особистісно-середовищної взаємодії і звичного циклу втілення життєвих необхідностей особистості.

Ми припускаємо, що дестабілізація відношень у системі „особистість-середовище”, зумовлена порушенням траєкторії особистісно-професійного розвитку, актуалізує механізми смислодіяльнісного переструктурування компонентів професійної „Я-концепції” особистості у відповідності з логікою і природою особистісно-сислового ядра – ідентичності. Для нас смисл виступає як елемент структурування професійної ідентичності. Зауважимо, що осмислення професійного образу „Я”, особистісно-професійне самовизначення, досягнення професійної ідентичності поза смислами є невіршуваною проблемою.

Отже, у нашому дослідженні професійна ідентичність виступає важливою особистісно-сисловою детермінантою (умовою) конструктивного переживання професійної кризи у суб'єктів професійного виключення.

Ми погоджуємося з О.П. Ермолаєвою, що професійна криза у формі внутрішнього конфлікту переживається особистістю тим сильніше, чим більш вираженою є її професійна ідентичність, – як комплексна характеристика поліпараметричної відповідності суб'єкта і професійної діяльності, яка руйнується в умовах кризи. В умовах професійної кризи професійні маргінали та ідентичні особистості займають полярні позиції у континуумах професійної самосвідомості (самозаперечення, конформізм, самоотождення) і способів виходу з кризи (деструктивний, адаптивний, перетворюючий) [5; с. 45].

Професійно ідентична особистість володіє більшими можливостями здійснювати особистісний вибір на основі стійкої сислової інтегрованості, трансформуючи у свідомості кризову ситуацію за власними правилами. Напроти, для людей з несформованою або втраченою професійною ідентичністю (професійних маргіналів) професійна криза не стає особистісно значимою, але об'єктивно поглиблює умови, що перешкоджають її конструктивному подоланню (смислодіяльнісному переживанню).

Висновки. Стає очевидним, що вивчення проблеми конструктивного подолання особистістю негативних соціально-психологічних наслідків безробіття неможливе без залучення концептуального потенціалу категорії професійної ідентичності. Особистість в своєму функціонально-регулятивному арсеналі має достатньо психологічних резервів і засобів, щоб знівелювати потенційну загрозу кризових явищ, які закономірно виникають в ситуації суб'єктивної неможливості вирішити ті чи інші життєві проблеми. Перспективною в цьому контексті є ідея про роль суб'єктивно-сислових структур особистості у вирішенні проблем психологічної дезорганізації у площині її професійної самореалізації. Професійна ідентичність є саме тим структурно-динамічним утворенням самосвідомості, яке інтегрує особистість в єдину цілісну, самодостатню і неконфліктну систему, і здатне амортизувати негативні ефекти професійної депривації і підтримати її цілісну інтегрованість.

Проте ідентичність є тим психологічним конструктом, який має репрезентативну теоретичну основу, але сумнівну емпіричну базу. Тому розробка цього поняття на емпіричному рівні очевидно сприятиме використанню його при розв'язанні конкретних практичних завдань, особливо в контексті вирішення проблеми конструктивного переживання професійної кризи у безробітній молоді.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Буякас Т.М. О проблемах становления чувства самоидентичности у студентов-психологов / Т.М. Буякас // Вестник Московского университета. – 2000. – №1. – Сер.14. Психология. – С. 56–53.
- 2 Воробьёва Л.И. Психологический опыт личности: к обоснованию подхода / Л.И. Воробьёва, Т.В. Снегирёва // Вопросы психологии. – 1990. – №2. – С. 5–14.
- 3 Ермолаева Е.П. Преобразующие и идентификационные аспекты профессионализма / Е.П. Ермолаева // Психологический журнал. – 1998. – Т.19. – №4. – С. 38–46.
- 4 Липкина М.А. Третья жизнь / М.А. Липкина, М.Г. Ярошевский // Популярная психология: Хрестоматия: Учеб. пособие для студентов пед. инст. – М., 1990. – С. 136–143.
- 5 Профессиональная пригодность: субъектно-деятельностный подход. / Под ред. В.А. Бодрова. – М.: Изд-во «Института психологии РАН», 2004. – 390 с.
- 6 Пряжников Н.С. Психологический смысл труда / Н.С. Пряжников. – М.: Институт практ. психологии, 1997. – 352 с.
- 7 Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст: Проблемы становления личности / Х. Ремшмидт. – М., 1994. – 264 с.
- 8 Харламенкова Н.Е. Соотношение разнонаправленных механизмов саморегуляции личности: стремление к самовыражению и защите "Я" / Н.Е. Харламенкова, Т.А. Никулина // Психологическое обозрение. – 1997. – №2. – С. 22–26.
- 9 Шеффер Б. Социальная идентичность и групповое сознание как медиаторы межгруппового поведения / Б. Шеффер, Б. Шледер // Иностранная психология. – 1993. – Т.1. – №1.
- 10 Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления – дис. ... доктора психол. наук / Л.Б. Шнейдер. – М., 2001. – 327 с.

Резюме. Стаття посвящена аналізу концептуальних підходів к пониманию сущности феномена идентичности как психологической основы и механизма детерминации конструктивного переживания профессионального кризиса у молодых

безработных. Показана роль профессиональной идентичности в процессах личностной интеграции и поддержания чувства субъективного психологического равновесия в ситуации их профессионального исключения.

Ключевые слова: профессиональный кризис, профессиональная идентичность, переживание профессионального кризиса.

Summary. The article studies conceptual approaches to understanding a category of identity phenomenon as a psychological basis and a mechanism for determination of a redundancy crisis constructive experience with young unemployed people. It highlights the role of professional identity in the process of personal integration along with keeping a feeling of subjective balance in situations of their professional "tuning out".

УДК 159.9:80-057.875

А.В.САМОЛЮК

ПСИХОЛОГІЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Резюме. У статті обґрунтовано поняття професіоналізму педагогічної діяльності студентів-філологів. Вивчено роль самопізнання у формуванні в майбутніх філологів професійного становлення.

Ключові слова: професіоналізм, самопізнання, студенти-філологи.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти покликана створювати відповідні умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить у подальшому високий рівень конкурентоспроможності, професійної мобільності, продуктивності професійної діяльності і, як наслідок, кар'єрне зростання та самореалізацію. Крім успішного оволодіння необхідною базою знань і вмінь відповідно до специфіки обраної спеціальності, важливим також є володіння максимально вираженими професійно необхідними якостями та практичними навичками, що є передумовою ефективного здійснення професійних функцій на будь-якому етапі професійного становлення студентів-філологів.

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є професійна підготовка фахівців-філологів, професійні вміння якого відповідали б актуальним потребам суспільства.

Професійне мовлення починає формуватися у вищому навчальному закладі, й потреба в ньому поряд із потребою в діяльності, праці є визначальною у становленні особистості майбутнього спеціаліста.

Володіння професійними знаннями є одним із показників сформованості фахового мовлення вчителя-філолога. Процес їх засвоєння включає психологічні чинники, серед яких можна виокремити пам'ять, мислення, мотиви, увагу, уяву, процес засвоєння, мовлення та його психологічні механізми. Урахування цих засад забезпечить високий рівень фахової підготовки майбутніх учителів-словесників до навчання української мови в сучасній школі, допоможе знайти оптимальні шляхи, методи і прийоми досконалого оволодіння студентами фаховими знаннями, формування вмінь вільного оперування ними, підвищення рівня культури професійного мовлення вчителя-філолога, виявити труднощі й мотивувати основні їх причини. Важливим є й урахування психологічних механізмів процесу засвоєння матеріалу, а також всебічний аналіз навчальної діяльності студентів як специфічного виду людської діяльності.

Для того, щоб розкрити особливості психічних процесів, що відбуваються у студентському віці, необхідно з'ясувати, які зміни характеризують поведінку, психіку й мислення людини в пізній юності. Уперше проблему студентського віку як окремої соціально-психологічної вікової категорії почали розглядати у психологічній школі Б. Ананьєва. Слідом за ним у працях І. Зимньої, Ю. Кулюткіна, О. Скрипченко, Л. Столяренка, П. Просецького, В. Сластьоніна, В. Якуніна та інших студент характеризується як особливий суб'єкт навчальної діяльності з психологічного й психолого-педагогічного поглядів.

Метою нашої статті є узагальнений аналіз психологічних основ фахової підготовки майбутнього студента-філолога до педагогічної діяльності, формування його професійного становлення.

Виклад основного матеріалу. Студентство - це особлива соціальна категорія, специфічна спільність людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти. Студенти цілеспрямовано, систематично оволодівають знаннями й навичками з метою отримання обраної ними професії. Їхня навчальна діяльність характеризується професійною спрямованістю, сформованістю стійкого ставлення до майбутнього фаху, що є результатом правильності професійного вибору, адекватності й повноти уявлень студента про обрану ним професію. Як соціальна група студентство характеризується визначеністю в майбутній професії, сформованістю стійкого ставлення до обраного фаху. Рівень уявлень студента про професію безпосередньо співвідноситься з рівнем ставлення до навчання, і чим більше студент знає про свою майбутню професію, тим позитивнішим є його ставлення до навчання. У соціально-психологічному аспекті студентство порівняно з іншими групами населення вирізняється найбільш високим рівнем пізнавальної мотивації. Це - спільність, яка характеризується найвищою соціальною активністю і досить гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості. У руслі особистісно-діяльнісного підходу студент розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, що самостійно організовує свою діяльність. Йому притаманна специфічна спрямованість пізнавальної й комунікативної активності на вирішення конкретних професійно-орієнтованих завдань. Порівняно з іншими віковими групами для юнацького віку характерна найвища швидкість оперативної пам'яті й переключення уяви, вирішення вербально-логічних завдань тощо. У студентському віці відбуваються як об'єктивні, так і суб'єктивні зміни в системі якостей особистості. Саме в цей період життя людина виявляє найбільш високі показники розумового розвитку. Для студентства характерним є структурування інтелекту, удосконалення процесів пам'яті, мислення, уваги, формування власного способу життя, вибір й отримання професії, засвоєння професійних і соціальних ролей. У систему суб'єктивних якостей особистості включаються життєві плани людини, її мотиви й цілі діяльності.

Особистість студента розглядається нами як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, що самостійно організовує свою пізнавальну діяльність. Йому властива специфічна спрямованість пізнавальної й комунікативної активності на розв'язання конкретних професійних завдань. Тому важливу роль у навчальній діяльності студента відіграють мотиви. Розкриття їх має

ЗМІСТ

Передмова

- Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості
- Вірна Ж.П. Аксиологічний проєкт як чинник формування соціальної зрілості жінки
- Гошовський Я.О., Гошовська Д.Т. Генетично-психологічна парадигма вивчення особистісної ідентичності педагога
- Коваленко А.Б. Особливості застосування методів активного навчання у ВНЗ
- Литвиненко С.А. Використання воркшопів у фаховій підготовці майбутніх психологів
- Павелків Р.В. Аналіз проблеми ідентичності як психологічного феномену
- Петренко О.Б. Специфіка формування професійної гендерної компетентності майбутнього вчителя.
- Сергієнко В.П., Войтович І.П., Войтович О.П. Психолого-педагогічні особливості реалізації компетентісного підходу при комп'ютерній підтримці вивчення фахових дисциплін у ВНЗ
- Ямницький В.М. Здатність до саморегуляції як основа професіоналізації спеціаліста
- Артемова О.І. Розкриття креативного потенціалу студентів вищих навчальних закладів
- Бабак К. В. Особливості психологічного супроводу професійного розвитку студентів в умовах навчання у педагогічному коледжі
- Безлюдна В.І. Готовність молоді до побудови конструктивних зв'язків з родиною
- Бойчук В.М. Розвиток тізнавального інтересу у процесі підготовки майбутнього вчителя
- Бричок С.Б. Інтерактивні методи формування творчого потенціалу особистості майбутнього педагога у процесі вузівського навчання
- Бучко В.Б. Значення взаємозв'язку студента з групою в контексті свободи Е. Фромма
- Главінська О.Д., Савуляк В.О., Емпатія як складова професійної компетентності педагога
- Головань М.С. Компетентісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти
- Грицюк І.М. Соціальні орієнтації як аксіологічне утворення професійного становлення майбутнього соціального працівника
- Дарманська І.М. Розвиток управлінської компетентності майбутніх керівників навчальних закладів (професійно-функціональний компонент)
- Демянюк О.Б. Особливості становлення та типологія образу світу у студентів: теоретичний аналіз проблеми
- Джеджеря К.В. Професійно-педагогічне спілкування як проблема професіоналізації молодих викладачів вищих навчальних закладів
- Дружиніна І.А. Професійна ідентичність майбутніх психологів як умова їх професійного зростання
- Кириченко Н.А. Свідомий вибір як чинник формування професійної ідентичності у юнацькому віці
- Корчакова Н.В. Прогностична функція особистісного само сприйняття як основа професійного розвитку студента
- Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності особистості
- Лук'яник Л.В. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх учителів до формування лінгвоукраїнознавчої компетенції школярів
- Маргітич К.С. Формування національної самосвідомості угромовної студентської молоді в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ
- Михальчук Н.О. Смісл як відображення індивідуального образу світу студентів в діяльності з читання літературних творів
- Михальчук Н.О., Івашкевич Е. З. Психологічні умови ефективного засвоєння студентами іноземної мови
- Михальчук Н.О., Хупавцева Н.О. Аргументативний дискурс як механізм оволодіння студентами іноземною мовою
- Мудрик А.Б. Зміст професійної компетентності фахівця та психологічні особливості її формування у процесі вузівського навчання
- Мушкевич М.І. Психологічний супровід сім'ї з проблемними дітьми
- Ногачевська І.О. Інтерпретація художнього тексту як спосіб вдосконалення лінгвістичної освіти студента філолога
- Остапівський О.І. Взаємообумовленість професійної ідентичності та економічної свідомості студентської молоді
- Пивоварчук Т.О. Модель комунікативних здібностей студента –філолога
- Рудюк О.В. Феномен професійної ідентичності у детермінації переживання безробітними професійних криз
- Самолук А.В. Психологічне підґрунтя професійного становлення студентів-філологів
- Созонок О.С. Детермінанти розвитку психологічної культури майбутніх вчителів початкової школи
- Співак Л.М., Піонтковська Д.В. Стан вивчення проблеми національної ідентичності студентської молоді у вітчизняній психологічній науці
- Сторож О.В. Типологія творчої соціалізації особистості
- Турчина Л.І. Психосоціальний аналіз професійного самовизначення обдарованої молоді
- Фелоренко Р.П. Диструктивний вплив алкоголезалежних сімей у становленні особистості сучасного студента
- Філоненко М.М. Системний аналіз особистісного становлення майбутнього лікаря
- Хлівна О.М. Психологічна специфіка формування професійно значущих якостей майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі
- Шевчук Ю. С. Подружнн сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект
- Шкарлатюк К.І. Завдання та методи тренінгу професійного самофутурування студентської молоді
- Яцюк Н.О. Роль студентського самоврядування у професійному становленні майбутніх психологів
- Ящук І.П. Формування соціальної компетентності молоді в умовах вищого навчального закладу

Доробки молодих науковців

- Бельська І.В. Особливості розуміння гендерної ідентифікації у підлітковому віці
- Богдюк М.О. Роль Інтернету у навчальній діяльності студентів
- Бурко Л.В. Психологічні аспекти діяльності фармацевта
- Вовкодавєць А.В. Вплив рівня емоційної стійкості особистості студентів на результативність їх навчальної діяльності

- [Вознюк Ю.С.](#), [Психологічні механізми самоствердження юнаків](#)
- [Волошин М.М., Назарець Л.М.](#), [Аналіз взаємозв'язку тривожності та навчальної успішності студентів](#)
- [Герман І.П.](#), [Соціальний статус як чинник виникнення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці](#)
- [Дзюбак О.В., Назарець Л.М.](#), [Психологічний аналіз професійної самореалізації студентів](#)
- [Клубок Ю.О.](#), [Самостійність як соціально-психологічний феномен](#)
- [Корнійчук В.В.](#), [Розвиток міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці](#)
- [Кузьмік Т.О.](#), [Психологічні особливості ставлення жінок до своєї зовнішності](#)
- [Курдибаха О.](#), [Особливості формування гендерної ідентичності підлітків у спілкуванні з однолітками](#)
- [Луцик Г.О.](#), [Особливості підготовки майбутніх психологів до роботи з неповнолітніми правопорушниками](#)
- [Мазурець В.Ю.](#), [Вплив стресу на розвиток психосоматичних захворювань у підлітків](#)
- [Марчук В.С.](#), [Психологічні особливості життєвих домагань майбутніх психологів](#)
- [Мороз Т.Т.](#), [Причини виникнення і перспективи попередження підліткової важковихованості](#)
- [Навозняк Л.Л.](#), [Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами фольклору](#)
- [Нестерук Л.В.](#), [Взаємозв'язок статусних характеристик підлітків та їх схильності до узалежнень](#)
- [Окач В.М.](#), [Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків](#)
- [Петренко С.В., Шахрайчук М.Й.](#), [Автоматична інформаційна система управління навчальним процесом і розвиток професійної компетентності магістрантів](#)
- [Родзяк М.М.](#), [Психологічний аналіз емоційних переживань вагітних жінок](#)
- [Солтис Г.М.](#), [Психологічні особливості мотивації студентів до навчальної діяльності](#)
- [Талайчук Т.М.](#), [Психологічні особливості впливу реклами на свідомість людини](#)
- [Усик В.С.](#), [Вплив партнерських пологів на особливості психологічного клімату сім'ї](#)
- [Целюк Л.Т.](#), [Когнітивно-стильові особливості розуміння тексту студентами – філологами](#)
- [Яблонська М.М.](#), [Сучасна реклама та її вплив на розвиток учнів початкової школи](#)
- [*Відомості про авторів*](#)